

PÜLÜMÜR DEPREMİ

Faylar Unutmuyor

Türkiye, depremlerle yaşamayı öğrenemiyor. Tunceli'nin Pülümür ilçesinde 27 Ocak'ta meydana gelen sarsıntı, Doğu Anadolu'nun bu kesiminde yaşanan ve yıkıcı büyüklüğe sahip onlarca depremden sadece biriydi.

YAZI: ONUR TAN*- TUNCAY TAYMAZ*

Türkiye'nin deprem açısından en aktif bölgelerinden biri olan Doğu Anadolu'da meydana gelen Pülümür depreminin, beklenmeyen bir gelişme olduğu söylenemez. Arabistan Levhası olarak adlandırılan ve Arabistan Yarımadası ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ni içine alan litosfer (taşküre) parçasının kuzeye hareketi, Türkiye'nin doğusu ve Kafkaslar'da kıtasal sıkışmaya neden oluyor. Kuzeyde, hareket etmediği kabul edilen Avrasya Levhası ile güneyde Arabistan Levhası arasında kalan bölge, kaçmaya (açılmaya, sıkışmaya, kırılmaya) çalışıyor. Kuzey Anadolu ve Doğu Anadolu doğrultu atımlı fayları arasında kalan Orta Anadolu batıya kaçarken, Karlıova'nın doğusunda kalan İran Bloğu güneydoğuya doğru hareket ediyor. Orta Anadolu Bloğu kendi içinde doğrultu atımlı faylarla (Malatya, Ovacık, Ezinepazarı, Ecemiş, Erciyes fayları gibi) parçalandı. Ovacık Fayı'nın, Kuzey Anadolu Fayı ile birleştiği Erzincan Pülümür bölgesi, her iki fayın hareketi ile yıkıcı depremlere maruz kalıyor. Bu iki fayın arasında kalan kısım batıya hareketin etkisiyle açılıyor ve Erzincan Havzası'nı meydana getiriyor. Bölgede kaydedilen en büyük deprem haritada da gösterilen 26 Aralık 1939'da 8.0'luk Erzincan depremidir. Kuzey Anadolu Fayı üzerinde meydana gelen ve yaklaşık 40 bin can kaybı ile ülkemizin gördüğü en büyük doğal afet olan Erzincan depremi, Türkiye'de yer bilimlerine bakış açısını da önemli ölçüde etkiledi. Ülkemizdeki faylar, ancak bu tarihten sonra Prof. Dr. İhsan Ketin'in önderliğinde incelenmeye başlandı. Doğu Anadolu'da önemli hasarlara yol açan diğer iki deprem, 20 Ağustos 1966 (M=6.1) ve 26 Temmuz 1967'de (M=5.8) Kuzey Anadolu Fayı'nın Pülümür ve Karlıova arasında bölümünde yaşandı. Yakın tarihli en önemli deprem ise 13 Mart 1992 Erzincan Depreimidir (M=6.9).

Ovacık Fayı üzerinde henüz yıkıcı bir deprem olmadı. 27 Ocak 2003'teki Pülümür depremi (M=6.1) ise bu fayın ucunda meydana geldi. İlk belirlemelere göre bu depremin merkezi (odağı) 10 kilometre derinde. Deprem sonrasında artçı sarsıntılar, Ovacık Fayı'nın Kuzey Anadolu Fayı ile birleştiği kesimden güneybatıya doğru uzanan önemli bir zon Ğdar bantĞ içinde meydana geldi. Harvard Üniversitesi Sismoloji Bölümü tarafından yapılan ilk çözüme ve artçı sarsıntı dizilimine göre bu deprem, kuzeydoğu-güneybatı yönelimli, sol yönlü (kırığın sola hareketi) doğrultu atımlı faylanma mekanizması sonucunda meydana geldi. Pülümür depremi, Türkiye'nin önemli bir gerçeğini bize bir kez daha hatırlattı. Sadece belli bölgelerin değil, ülkenin tamamının depremlerden etkilendiğini hepimizin unutmaması gerekiyor. Bundan sonra yapılması gereken, aralıksız devam eden bilimsel çalışmaların ışığında acılarımızı en aza indirecek önlemleri hayata geçirmektir.

(*) İTÜ MADEN FAKÜLTESİ, JEOFİZİK MÜHENDİSLİĞİ BÖLÜMÜ SİSMOLOJİ ANABİLİM DALI